

Čččččččččč čččč

Ččččč čččččččččč

čččččččč ččččččč čč

Č.Č.Č.Č.Č.

č ččččč

Čččččččč Čččččč

Činoherní klub

**První premiérou
letošní sezony je
K.Š.E.F.T.**

v režii

Ondřeje Sokola

Současná hra K.Š.E.F.T. britské autorky Sarah Page představí v sobotu 7. září poprvé v této sezoně další režii Ondřeje Sokola, který je s Činoherním klubem provázaný již dvacet let. Do hry o citlivých tématech jako je sex, vztahy, předsudky, prostituce, mentální poruchy a láska obsadil Lucii Žáčkovou, Martina Fingera, Václava Šandu a Sandru Černodrinskou.

Jackovi je pětadvacet a trpí lehkou mentální poruchou. Jeho dosud nejvíc vzrušující interakcí se ženou bylo, když na něj mrkla pokladní v supermarketu, a on do ní byl potom půl roku zamilovaný. Jeho rodiče se rozhodnou, že mu k narozeninám objednájí prostitutku, která jej připraví o panictví. Každý si ale od Julie slibuje něco trochu jiného. A nikoho ani nenapadne, že by její pečlivě naplánovaná návštěva mohla narušit chod celé rodiny...

Sarah Page

je mladá britská dramatička, dramaturgyně a scenáristka. Hru oceňovanou kritikou i diváky K.Š.E.F.T. (Punts) napsala v roce 2016. Ústřední myšlenka hry vyšla z rozhovorů autorky se sexuálními pracovníci. „Diváci mohou očekávat, že se zasmějí a snad je to i trochu dojde. A taky by měli být připraveni na to, že jsou tam občas drsné vtipy. Je to představení, na kterém si raději nesedejte vedle svých rodičů a které nedoporučuji nikomu na první rande.“

Ondřeje Sokola

zaujalo jako první téma hry. „Vždycky, když se mě někdo ptá, o čem K.Š.E.F.T. je, tak říkám, že rodiče mají mírně postiženého syna, kterému k narozeninám mu koupí prostitutku. A vždycky vidím, že se lidem přitom rozsvítí oči, což se stalo i mně. To byl první důvod. Druhý důvod byl, že zpracování příběhu je moc hezké. Ta hra dokáže postihnout velkou křehkost, což se děje málokdy, a to mě na ní vlastně baví nejvíc. Nejniternější lidské bolesti jsou to, s čím žijeme každý den. Znamená to, že je to skoro nejuniverzálnější téma. A tahle hra to pojmenovává nezvyklým způsobem, a přitom je ještě vtipná.“

Antonie
Lucie Žáčková

přeložila
Zuzana Ščerbová

hudba
Ivan Acher

Jack
Václav Šanda

režie
Ondřej Sokol

inspice
Jana Kohoutová

Alastair
Martin Finger

kostýmy
Katarína Hollá

premiéra
7. září 2019

Julie
Sandra Černodrinská

scéna
Adam Pitra

Ondřej Sokol režie

Sarah Page říká, že tohle není hra, na kterou by se člověk měl vydat s rodiči nebo na první rande...

To říká autorka, ale já bych s tím nesouhlasil. Naopak bych byl pro, ať to lidi vidí! Je to hra o lásce a o vztahu - o rodičovské lásce, o synovské lásce, manželské lásce, milenecké lásce... Na malém prostoru je hodně typů vztahů velmi pěkně pojmenovaných. Co už jiného by měli lidi, když se dávají dohromady, vidět? Ať jsou připravení opravdu na všechno!

Jak jste s Václavem Šandou pracovali na jeho roli Jacka, aby byla pro diváky dostatečně uvěřitelná?

Několikrát jsme se sešli s lidmi, kteří s podobným postižením pracují. Rozebírali jsme s nimi text hry a ptali se, které situace jim přijdou uvěřitelné a o kterých si myslí, že si je autorka vymyslela. A většinou tam, kde jsme si mysleli, že je to přehnané a že je to autorská licence, nám říkali, že tohle je naprosto běžné, že to zažívají denně.

K.Š.E.F.T. je britská hra. Snažil jste se ji nějakými reáliemi přizpůsobovat zdejšímu prostředí, nebo jste naopak něco takového nepotřeboval?

Na scéně vidíte anglickou zásuvku a fén, který jsem sám koupil a přivezl z Londýna - mě to tak prostě baví... Na filmu je třeba příjemné, když hrajete, a prostředí je reálné. Herci na divadle to mají často dost těžké. Říkají třeba text „Ó, tato kniha...“ a v ruce drží časopis z roku 1974. Na divadle se tyhle detaily často podceňují a já to nemám rád. A i když to není realismus, tak se mi líbí, když má hra vlastní svět. Třeba ta zásuvka je takový náš drobný detail. Tu nemusí nikdo z diváků poznat, ale myslím, že hercům je v tom líp, když to celé má nějaká pravidla a smysl. Ale jinak je tahle hra natolik univerzální, že v ní nevidím sebemenší mezinárodní bariéru.

Měl jste šanci hru vidět v Londýně?

Ne, já to záměrně nedělám. Často si schválně vybírám hry, které jsou nové, které lidi neznají a které neznám

ani já. Nechci být ve vleku. A taky miluju jednoduchost. Dělat třeba Shakespeareovu hru po osmadvacáté, tak jako režisér u každé scény přemýšlíte, jak na to jinak, aby to nebylo to stokrát viděné. Chci, aby když je scéna jednoduchá a herci se prakticky nehnou z postele a nezvednou u toho hlavu, to tak bylo. Abych neměl potřebu to ozvláštňovat. Chci být volný. Když už se jedu na nějakou hru podívat, tak až po tom, co tu naši máme hotovou anebo když už ji nehrajeme.

S jakou emocí byste chtěl, aby diváci z představení odcházeli?

Čím jsem starší, tím víc rezignuju na efekt a zvláště na divadle mě zajímají věci, které se skutečně stanou. Některé věci jsou u představení nacvičené, některé jsou dohodnuté, ale pak, když herci mají možnost se tomu všemu naprosto oddat, se na zkoušce stane něco nečekaného a reálného. A my se snažíme to celé postavit tak, aby se to mohlo dít i při představení. Takže bych určitě chtěl, aby diváci měli pocit, že jdou z představení, kde se opravdu něco dělo.

Sarah Page taky říká, že ráda chodí do fronty na dámské záchodky, aby mohla anonymně poslouchat, co si lidé o její hře myslí. To se vám ale asi těžko povede...

To je výhoda autorky, že ji lidi nepoznají. Já vlastně tyhle věci nerad poslouchám, už mám nějaká svá kritéria... Pamatuju si, když jsem byl v Divadle Na zábradlí na Perfect Days, ve kterých hrála Zuzana Bydžovská, že jsem šel o pauze na bar, naprosto nadšený z toho, jak byla autentická a křehká. A přede mnou stáli dva lidé, kteří si povídali: „No tak vidíš, ta paní Bydžovská vůbec nic nehraje,“ a byli z toho zklamaní. Takže někdy, co je pro lidi výtkou, je pro mě veliká pochvala.

Jaký máte vy sám názor na sexuální asistenci? Je to dobrá cesta pro lidi s postižením?

Já si myslím, že určitě. Řekl bych, že postižení má do jisté míry každý člověk a že do tak křehké a bolestné věci jako je sexuální život, intimita a láska, by nikdo neměl nikomu mluvit. Lidi by měli mít možnost dělat cokoli, aby byli šťastní. A myslím si, že je rozhodně dobře, že něco takového jako je sexuální asistence, existuje. Čč

Martin Finger Alastair

Jak byste popsal vaši postavu?

Aleatstair je prototyp správného pevného charakteru. Je to také člověk, který má své různé vnitřní pochybnosti a stavy, jak už to tak bývá po mnohaletém manželství a hlavně po tom, co spoluvychovává postiženého syna. Přesto se v těch krizových situacích, kdy se takzvaně láme chleba, zachová charakterně. Vlastně je to pro mě kladný hrdina.

Myslíte, že je nejempatičtější k postavě prostitutky Julie?

On určitě je, ale jeho postižený syn to dokáže v určité momenty také.

Myslíte si, že Alastair jako Jackův otec prožívá synovo panictví jinak, než Jackova matka?

Netroufal bych si srovnávat, jak moc tím trpí maminka, protože on vidí, že maminka je, nepejorativně řečeno, hysterická a přepjatá ve všem, co se Jacka týká. Ale tatínek to samozřejmě prožívá velmi, protože je muž. Ale já si myslím, že i ženy prožívají svoje „poprvé“ intenzivně, nebo ne?

Spíš to bylo myšleno jako rituál, z pohledu muže na muže.

To určitě, a hlavně je to poznamenané tím, že je to postižený kluk. Jiné by to bylo, kdyby byl zdravý. Ale v tomhle případě tady visí ten Damoklův meč, jestli se to celé vlastně vůbec povede. Nicméně tahle odpověď je spíš za mě než za Alastaira. Já bych se toho taky bál strašně moc, a hlavně bych byl úplně nevěřící Tomáš, že se to může povést vzhledem k tomu, jak je Jack ve hře popsán a jaké má problémy komunikovat s cizími lidmi, natož na sebe nechat sahat. Aby navíc dělal něco, čemu vlastně vůbec nerozumí, ač ho na to připravovali. Něco jiného je si tyhle věci říkat a něco jiného to zažít.

Myslíte si, že rodiče začnou na Jacka nahlížet jinak poté, co Julie odvede svou práci?

Spíš bych řekl, že se hlavně hodně věcí promění v Jackovi a projeví se to třeba vzdorem, který v sobě najednou má. Za rodiče můžu říct, že vlastně můžou být rádi, že se tak stalo a že se někam ve své mentalitě

posunul. Oni sami přeskočili období mládí, začali se dřív starat, začali být dřív dospělí a jejich vztah byl více méně o starostech než radostech a už vůbec ne o nich dvou. Tenhle element dá Julie, která se tam najednou ocitne, oběma nakouknout každému podle jeho náтуры.

Měl jste možnost se reálně setkat s člověkem, který touto formou autismu trpí. Jaké to bylo?

Tohle bylo moje druhé setkání. Já na taková setkání vždycky koukám s otevřenou myslí a postižen svým vlastním povoláním hltám úplně všechno, každý mikro detail. Na druhou stranu, i když jsou ta setkání sporadická, budou pro mě vždycky něčím vzácná. U lidí jakkoliv postižených je vždycky nejdůležitější pokusit se zachovat určitou věcnost a nevnímat je jako postižené. Při našem setkání jsme se ptali, on odpovídal a několikrát jsme se i zasmáli vtipné situaci. Pozoroval jsem ho a snažil se proniknout do jeho hlavy, což ale nejde. Zajímalo mě, jakým způsobem odpovídá na otázku, nebo když na otázku není schopen odpovědět, jak se mu tam myšlenky a vjemy skládají dohromady.

Co říkáte na sexuální asistenci?

Principiálně s tím souhlasím, ale je tam to, co mohu říct i u jakékoliv jiné lidské činnosti - zaleží na tom, kdo tuto práci vykonává. V případě, že by to dělala osoba, která to tak dobře neumí, je tohle zrovna příklad činnosti, která dokáže ve výsledku napáchat větší zlo, než kdyby se nedělo vůbec nic. Ale to je můj laický názor. A ještě mě k tomu napadá věta, kterou ve hře říká Alastair: Je sice postižený, ale má stejné city jako každý mladý muž v jeho věku. A to si myslím, že tak doopravdy je. **Čč**

Lucie Žáčková Antonie

Jak vnímáte svoji postavu matky?

Nerada to ještě před premiérou popisuju, potřebuju totiž hodně času na to, aby si věci sedly a ta odpověď mi teprve přijde. Nicméně je to zajímavá postava, která má v sobě mnoho skrytého, co možná ani nebude hrané. Budou to pocity ženy, která se možná někde sekla a jinde se možná zase až příliš snaží. Ale teď se tím vším spíš chci nechat překvapovat.

Jaké je to ocitnout se v roli matky dospělého postiženého syna, nutilo vás to hodně k přemýšlení?

Já jsem vyrůstala s o rok mladším postiženým bratrem, takže pro mě to vlastně nebylo nějakým způsobem šokující. Můžu ale přemýšlet nad tím, jak to moje máma měla s námi. V té finální části před premiérou jsou všechny ty emoce někde schované a věřím, že jim dám prostor. Samozřejmě z toho ale na jevišti nechci dělat žádnou tragédii. Moje Antonie se hodně snaží, aby to všechno v rodině nějak fungovalo, a aby alespoň na oko nepropadla žádným depresím, bere to celé jako

součást svého života.

Když rodiče Jackovi zaplatí prostitutku, je to proto, že mu chtějí dát maximum?

Já si myslím, že v tomhle rozhodnutí nejsou úplně jednotní. Na to by musel odpovědět i Martin Finger, který hraje mého muže. Možná jsem tu jeho figuru k tomu rozhodnutí trochu dotlačila. Ono je v tom spousta vrstev. Na jednu stranu je tam snaha dát tomu dítěti všechno, na druhou stranu si rodiče moc dobře uvědomují, že to z nějakého důvodu může být taky riskantní. Rozhodně to není jednoznačné, stejně jako mnoho věcí v životě. Stojí nás spousta času a pochybností, než se pro něco rozhodneme. Někdy zvítězí emoce, jindy zase rozum. Myslím si, že možná moje postava do důsledků nepromyslela, co všechno to obnáší. Má nějakou představu, ale vůbec jí nedoručí, že oblast sexuality a citů každou lidskou bytost přesahuje a že nad tím nemůže mít kontrolu. Tohle všechno lze reflektovat a zpracovat až potom, co se taková věc odehraje, ale dopředu nic napláňovat nelze.

Má vaše Antonie pro prostitutku Julii pochopení, nebo ji považuje za nepřítele?

Myslím, že na první dobrou tam hraje roli ženství a mládí Julie. Antonie už není mladou ženou a nikdy vlastně ani pořádně nebyla svobodnou mladou dívkou jako Julie. Je žárlivá, cítí rivalitu, ale zároveň to není žádná hlupačka, i když v sobě má hodně věcí potlačených a rozškatulkovaných. A jestli ji chápe? Možná by ji pochopila časem. Teď jsou rány otevřené a také tam funguje určitá intuice ohledně vlivu Julie na zbytek rodiny. Antonie chce být spravedlivá, ale k Julii to tak necítí. Nedává jí soucit ani pochopení, teď toho prostě není schopná.

V rámci zkoušení jste se potkali s postiženým člověkem, což pro vás nebylo nic zásadně nového...

No, jak se to vezme. Můj bratr autismem netrpí, má několik jiných postižení. Osobně mám hodně blízko k lidem, kteří jsou nějakým způsobem postižení, protože sama sebe považuju v určitých oblastech taky trošičku za postiženou nějakými událostmi ze svého života. Svého bratra jsem nesnášela a nerozuměla jsem mu. Bylo to pro mě

děsivé. Teď mám s postiženými v dospělosti soucit, nicméně si myslím, že žít s nimi je opravdu velmi náročné. Ve svém životě jsem se naštěstí setkala s mnoha rodinami, kde mají postiženého člena rodiny a díky tomu, že jsou třeba věřící nebo nemají ten klasický přístup utrápeného člověka, pro kterého je to jen břemeno, tak v tom vidí nějaký smysl a požehnání. Stane se to pro ně zdrojem něčeho velmi dobrého. Ale očividně rodina v naší hře, i moje rodina, ve které jsem vyrůstala, jsme to brali spíš jako utrpení a břemeno po určitou dobu. Setkání v rámci zkoušení s cizím člověkem - autistou, se vás tak netýká a vy vnímáte spíš ty zábavné věci, které vám přijdou vtipné a směšné. Ale nebudeme si nic nalhávat, za tím vším stojí obrovské úsilí lidí, kteří jsou kolem něj a pomáhají mu, starají se o něj. Přináší obrovské oběti. Každý den se potýkají s tím, že nemají čas pro svou myšlenku, musejí být pro takového člověka stále přítomni. Myslím si, že je hrozně důležité, že se najdou dobrovolníci, kteří pomáhají rodinám, jež pečují o postiženého člena rodiny a mohou jim tím trochu ulevit.

A co říkáte na sexuální asistenci?

To je zajímavá myšlenka, protože si myslím, že sexualita je jistým druhem úlevy a upokojení. A i když jsem křesťan a je to pro mě velice rigorózní otázka, tak sexualita hraje v životech všech lidí velickou roli a taková věc jako je sexuální asistence může být velmi ku pomoci. I postižení se s těmi pudy musejí prát a mnohdy si nevědí rady, a tak trochu střílejí od boku. Je určitě fajn, že vedle nich může být někdo, kdo je doprovází. V základu mi to přijde jako něco milosrdného a pěkného. Líbí se mi, že je to opravdu zaopatření nějakých potřeb, ke kterým se všichni přiznáváme. Jen je nutné vybalancovat, aby se z toho nestalo jenom fyzické uspokojování. **Čč**

Václav Šanda Jack

Kdo je Jack?

Jack je pětadvacetiletý syn dvou starostlivých rodičů, slušně vychovaný chlapec, kterého v normálním životě limituje jeho postižení.

Donutí taková role člověka přemýšlet úplně jinak, když musí změnit svoje vnímání?

Právě tohle mi na té práci přišlo nejzajímavější. Snažil jsem se pochopit myšlení kluka, který má určitou formu lehkého autismu. To znamená, že na repliky, na které bych zareagoval jinak, jsem najednou musel použít princip jeho myšlení. Odpovědi Jackovi trvají trochu déle, než mu dojdou souvislosti, anebo naopak je ta reakce zase třeba pudová a rychlá, že je až kolikrát nepatřičná.

Jak jste pracoval s uvěřitelností role pro diváky?

Už od samého začátku jsem k tomu přistupoval velmi poctivě. Viděl jsem opravdu spoustu filmů, kde byly postavy s různým postižením a přečetl jsem i spoustu knih a rozhovorů.

Také jste se potkali s někým, kdo má podobnou formu autismu jako Jack...

Tohle pro mě bylo z toho všeho to nejdůležitější. Když se člověk dívá na Dustina Hoffmana v Rain Manovi, tak si pořád říká, že je to jen role. Najednou ale tady ten chlapec seděl naproti mně, a když jsem s ním začal mluvit, tak jsem zjistil, že na něj mluvím tak, jak se v té naší hře baví táta s mámou - že s Jackem všichni mluví pořád jako s malým dítětem. Ale automaticky to podvědomě člověk udělá taky. Nevíte, jak moc rychle ten člověk dokáže vnímat, takže třeba zpomalíte vlastní řeč. Pro mě bylo super zjištění, že to, o čem se ve hře autorka Sarah Page zmiňuje, opravdu v reálném světě děláme. Co se týče chování té postavy, tak jsem se snažil, aby bylo od samého začátku patrné, co Jackovi je, ač nám autorka v tomhle nechala poměrně volnou ruku a celková diagnóza vlastně ve hře definovaná není. A já jsem tady najednou u toho chlapce viděl, že jeho projevy jsou minimální, což mě uklidnilo, a že v rámci mé herecké práce

můžu mít to všechno velmi v sobě a projevovat to jenom v určitých situacích, na které Jack není zvyklý.

Dá se o postavě Julie mluvit jako o přínosu? Atmosféru v Jackově rodině hodně rozvíří...

Ano, rozvíří ji velmi. Pokud bychom se měli bavit jenom o časovém úseku, ve kterém se hra odehrává, tak přínosem není. Ale myslím si, že po skončení hry, kdybychom se bavili o tom, jak by ta rodina po všech událostech fungovala dál, by stoprocentně byla.

V tomhle příběhu se dost silně projeví síla rodičovské lásky právě dárkem k narozeninám...

Myslím si, že sami by se k tomu neodhodlali, kdyby k tomu Jackem nebyli donuceni tím, že o tom stále mluví. Nátlak od něj je větší a větší. Samozřejmě v tom jejich činu je velká láska a tolerance a myslím si, že jejich rozhodnutí je správné.

Co říkáte na sexuální asistenci vy sám. Má podle vás smysl v životech postižených lidí?

To je podle mě zásadní věc, která je dnes velmi aktuální. Jsem stoprocentně pro. Víme, co s člověkem dělají potlačované pudry a tohle je absolutně přirozená věc, jedna z primárních potřeb člověka. Myslím si, že není žádný důvod, proč by hendikepovaní lidé měli být o tuhle potřebu ochuzeni. Vždyť přináší tolik uvolnění. Známe to všichni, když člověk nemá dlouhodobě partnera, jaký přetlak se v něm odehrává. My s tím ještě nějak umíme pracovat, ale tihle lidé si nevědí rady sami se sebou. **Čč**

Sandra Černodrinská Julie

Dala vám Julie při zkouškách zabrat? Musela jste o ní hodně přemýšlet?

Hodně, což je dobře, protože Ondra Sokol umí dobře režijně vést, takže člověk nemá pocit, že je v tom ztracený. A když náhodou je, tak se s ním může poradit a on pomůže, a hlavně i sám vycítí, když úplně nevíte. Vlastně nevím, jestli bych řekla, že mi dala hodně zabrat, ale byl to delší proces.

Julie je takovým vetřelcem, ale zároveň i přínosem, když rodině pomůže o Jackovi přemýšlet jinak...

Já to беру tak, že ona do té rodiny přinese nový vítr, i když je to zvláště asi v očích matky nějaké zklamání. Celé to rozvíří a odejde, a rodina má možnost se zase nadechnout a začít jinak.

Myslíte, že by mohli diváci bojovat s předsudky předtím, než se na hru do divadla vydají?

Mě samotnou u toho na začátku nic takového nenapadlo. Spíš mi ta hra přijde zajímavá tím, že Jack nemá na první pohled úplně viditelné

postižení, a tak by pro diváky mohlo být zajímavé to postupné odkrývání toho, co se mu děje v hlavě a jakým způsobem vlastně přemýšlí.

Potkala jste se už někdy v životě s někým, kdo měl takový hendikep jako Jack?

Ano, potkala. Už předtím, než jsme začali pracovat na téhle hře. Než jsme začali zkoušet K.Š.E.F.T., měli jsme schůzku s bratrem garderobiérky, který trpí také lehkou formou autismu. Mluví, dokáže se sám o sebe postarat, ale má své určité vzorce chování a zónu bezpečí, ve které se cítí dobře. Bylo hodně zajímavé se ho ptát na spoustu věcí – na holky, na to, jak vnímá svět... Hlavně to bylo důležité setkání pro Vaška Šandu, který Jacka hraje. Ale i pro mě, abych věděla, jak se k němu chovat nebo porozumět některým situacím.

Jak vy svoji Julii vidíte? Jaký je to člověk?

Je silně empatická. V něčem s ní souhlasím, v něčem zase ne... Vždycky se snažím i v tom špatném hledat to dobré. Její jednání je obhajitelné touhou po blízkosti, chtěla by mít rodinu a vlastně jí strašlivě

chybí to, co vidí v rodině Jacka. Vidím ji jako silnou holku, zároveň možná trošičku ukvapenou a taky z ní cítím smutek nebo zklamání ze života. Vlastně si neumím představit, že bych byla v její kůži. Taky mám malého syna a myslím, že právě to mi pomáhá se lépe vcítit do jejích pocitů a situace. Kolikrát jsem přemýšlela nad mnoha situacemi ze scénáře a uvažovala jsem nad tím, zda bych se zachovala stejně jako Julie. Mateřská láska je tak strašlivě silný pud, který jsem si do té doby, než jsem se sama stala mámou, nedovedla vůbec představit.

A co si myslíte o sexuální asistenci?

Mně to přijde bezvadné, i když je to stále ještě tabu, což mě dost překvapuje vzhledem k tomu, že si na internetu může člověk dneska najít úplně cokoliv. Taky mi přijde na hlavu, když si někdo myslí, že hendikepovaný člověk přece nemůže mít žádné sexuální potřeby.

To, že s takovou službou někdo veřejně přišel, mi přijde skvělé, protože všichni máme v základu stejné potřeby. Zároveň je ale jasné, že rozhoduje závažnost postižení a najít si partnera je mnohdy velice těžké a někdy i nemožné. I postižení lidé by se přece měli cítit dobře.

Je to důležité pro sebevědomí a pocit pohody. Moc téhle možnosti fandím! **Čč**

PhDr. Kateřina Thorová, Ph.D. klinická psycholožka spolupracující s organizací NAUTIS

Mají mentálně postižení lidé s poruchami autistického spektra potřebu sexuálního života?

Samozřejmě. Mentálně postižení lidé mají pestré sexuální potřeby. Nevylučuje to fakt, že se mezi nimi najdou i jedinci, kteří jsou asexuální. O lidech s mírnějšími formami autismu bych se ale zdráhala mluvit jako o mentálně postižených. Sexualita člověka je úzce propojená s komunikací, sociálním kontaktem a se smyslovými vjemy, což jsou oblasti, ve kterých mají lidé s autismem obtíže. Zde leží jádro handicapu, které jim znesnadňuje rozvíjet intimní a sexuální vztahy.

Usilujeme jako společnost o to, abychom takto handicapovaným lidem dopřáli stejnou kvalitu života, jakou většinou má zdravý člověk, co se sexu a partnerské intimity týká?

Je důležité si říct, že společnost není v názorech na sexualitu sjednocená. Pohledy na to, co je kvalitní sexuální život se člověk od člověka liší.

Sexualita patří mezi základní životní projevy a potřeby lidí a osoby s mentálním postižením jsou lidé. Řekla bych, že společnost se má snažit poskytnout lidem s postižením podmínky a informace, aby mohli rozvíjet svůj sexuální život a uspokojovat své potřeby v hranicích, které jsou dané legislativou a kulturou, ve které jedinec žije. Důležité je také chránit jedince před sexuálním násilím a zneužíváním.

Jsou prokázány nějaké konkrétní pozitivní dopady na zdravotní a psychický stav mentálně postižených, kteří vedou sexuální život?

Ani tady není rozdíl od běžné populace. My lidé potřebujeme uspokojovat své sexuální potřeby a vytvářet výlučné intimní a sexuální vztahy. Tyto potřeby bychom měli respektovat i u lidí s postižením. Týkají se naší fyzické, psychické a sociální stránky. Pokud jsou tyto potřeby naplněny, mluvíme o sexuálním zdraví, které je neoddělitelnou součástí celkového zdraví a kvality

života. Neuspokojené sexuální potřeby a nedostatečně rozvinuté sociální vztahy vedou k pocitům osamělosti, nespokojenosti a k agresivitě. Bývá mi líto lidí s autismem, kteří touží po výlučných vztazích a partnerovi, ale kvůli špatným zkušenostem to prostě vzdají.

Souvisí spolu nějak stupeň mentálního postižení člověka a potřeba sexuálního života?

Ano, souvisí. Pokud je člověk hodně těžce mentálně postižený nemívá potřebu párové sexuality. Méně si svoji sexualitu uvědomuje a je méně schopen ji korigovat dle naučené normy. Také lidé s duševním onemocněním někdy ztrácí zájem o sexuální život. Vyskytovat se může i hypersexualita například v důsledku úzkosti či nedostatku jiných podnětů. Obecně ale platí, že sexuální potřeby mají děti, dospělí, kněží, lidé s postižením i senioři. Musíme také akceptovat fakt, že existují lidé, kteří o sexuální život nemají zájem, nebo ho postupně ztratili. Údernicky jim ho za každou cenu vnucovat je nevhodné. Existuje ale opravdu jen minimum lidí, kteří netouží po nějakém výlučném blízkém vztahu.

Je vlastně běžné, že by si autista uvědomoval svou sexualitu a chtěl vést sexuální život?

To je příliš široce položená otázka, protože autismus se vyskytuje v různé tíži. Zjednodušeně řečeno, lidé s těžkou formou autismu nevedou partnerský sexuální život. Pokud mají lehčí formu, čelí stejným obtížím jako zbytek populace, jen to mívají v některých aspektech o hodně těžší. V populaci lidí s autismem se vyskytuje častěji hypersexualita, asexualita, nejasná pohlavní identita. Kvůli senzorické přecitlivělosti jim může být sexuální kontakt nepříjemný, mohou jim vadit doteky, pachy, zvukové projevy. Častější jsou i atypické sexuální fantazie a sexuální stimuly. Příčinou jejich vzrušení mohou být třeba turbíny nebo sbírka hmyzu. U mnohých lidí s autismem ale žádné zvláštnosti nenajdeme.

Překvapivé možná je, že mnozí mentálně postižení lidé dostávají léky, které potlačují jejich sexuální potřeby. To je běžná praxe?

Občas se s takovým „lčením normality“ setkávám, často v domovech, kde klienti trvale žijí. Je to stejné jako když se léčí projevy nespokojenosti a nesouhlasu

jako poruchy chování. Existují případy, kdy je léčba léky na místě, například, když sexuální podnět spouští agresivní chování.

Hrdina divadelní hry Jack sice svůj sexuální život zahájí s prostitutkou, ale to rozhodně není jediná cesta, jak handicapovanému člověku dopřát kvalitní život i po této stránce. Existuje služba sexuální asistence. Co si vlastně můžeme pod tímto pojmem představit a jak tato služba funguje?

Mám klienta, jemuž prostitutku kupovala matka, zdravotní sestra. Říkala, že psychologické poradenství u mě a zakoupené sexuální služby jsou ta nejlepší investice. Vždycky se smála, že služby psycholožky jsou naštěstí levnější, protože kdyby volila, musela by se rozhodnout pro prostitutku, která má na psychický stav syna ještě o ždíbíček lepší vliv. Služba sexuální asistence je velmi široký pojem. Vždy by mělo jít o pracovníci, která má speciální vzdělání, je tedy certifikovaná, a poskytuje služby v oblasti intimity a sexuality. Některé sexuální asistentky poskytují poradenství a asistují u nácviků

například masturbace nebo využívání sexuálních pomůcek či pohlavního styku mezi partnery, další poskytují klientům masáže v různé míře intimity, jiné i pohlavní styk nebo jen intimní společnost, kde sexualita nehraje klíčovou úlohu.

Jak velký zájem o tuto službu u nás v Česku je a jak jsme na tom ve srovnání se světem?

V České republice začínalo na pozici sexuální asistentky pět vyškolených žen, nyní jich je okolo dvaceti, přibyli i dva muži. Podle organizace Freya, která se sexuální asistencí profesně zabývá, proběhlo v roce 2018 230 asistencí, kdy klienti a dvě klientky využívali hlavně poradenství, sexuální styk, dotečky a masáže. Vím o několika evropských zemích, kde je sexuální asistence dostupná. Jde například o Dánsko, Švýcarsko, Holandsko, Rakousko, Francii. Každá země má svá vlastní pravidla a svůj systém proškolení. V některých případech přispívá klientům na službu i zdravotní pojišťovna.

Je všeobecně pro lidi s mentálním postižením jejich sexualita hodně citlivým tématem, nebo s tímto tématem má spíš problém jejich “zdravé” okolí a blízcí?

S mnohými o sexualitě nikdo nikdy nekomunikoval a musí se to učit. Často se pak stydí, nechtějí jít na školení, zvednou se a odejdou od edukačního filmu. Rodiče si myslí, že jsou věčné děti, které žádnou sexualitu nemají a ani mít nebudou. Je zapotřebí také zmínit, že lidé s postižením bývají často obětmi sexuálního zneužívání, protože se neumějí účinně bránit ani k tomu nebyli kvůli uplatňování „pštrosí politiky“ vedeni. Mám ale klienty, pro které není problém si o sexualitě popovídat bez jakéhokoliv napětí nebo klienty, kterým je dobré vysvětlit, na co se nemohou ptát na veřejnosti nebo na sociálních sítích, a co si mají nechat do soukromí.

Je v něčem specifická sexuální asistence konkrétně u osob s autismem?

Sexuální asistent by měl znát specifika komunikace a chování lidí s autismem, aby nebyl překvapený nebo chování neinterpretovat nesprávně. Ale myslím, že většinou se bez speciálního přístupu obejde. Bude mu stačit empatie a cit pro variabilitu lidské duše a potřeb. **Čč**

Mgr. Lucie Šídová výkonná ředitelka organizace Freya, terapeutka, lektorka, supervizorka a koučka

Setkáváte se často s názorem, že sexuální asistence je vlastně legalizovaná prostituce?

Ano, s tímto názorem se občas setkáváme. My ale sexuální asistenci nevnímáme jako prostituci. Sexuální asistenci vnímáme jako péči a pomoc lidem s postižením, seniorům a seniorkám v oblasti sexuality a vztahů, zatímco běžná sexuální práce (prostituce) je spíše o finančním a ekonomickém modelu.

Kdo je vlastně sexuální asistent a jaká je jeho pracovní náplň?

Sexuální asistent/asistentka nabízí podpůrné aktivity pro lidi s handicapem, seniory a seniorky a pomáhají jim naplňovat jejich potřeby v oblasti sexuality. Jde například o poradenství v oblasti sexuality a vztahů, možnost mluvit o svých tématech z této oblasti, hledání intimního prostoru, možnost dotýkat se poprvé svého těla, nácvik masturbace, doteky, společnou nahotu, koupel,

nákup erotických pomůcek, masáže, od klasických po erotické, sexuální interakce. Učí je přijímat své tělo, posiluje motorické a senzorické vnímání. Každá asistentka/asistent má své limity v této profesi, které si stanovuje sama. Je to velmi individuální. Sexuální asistence je určena lidem se zdravotním a mentálním postižením, seniorům, seniorkám, ale i párům. Sexuální asistenci využívají také páry, kde mají oba partneři fyzické postižení a je těžké pro ně mít sexuální styk. Sexuální asistentka jim může pomoci najít vhodnou polohu tak, aby například byli schopni mít sexuální styk sami. Toto povolání má již svoji historii a v zahraničí funguje už více než 15 let. Můžeme se s ní potkat v Německu, Holandsku, Švýcarsku, Rakousku, Itálii, Francii, Austrálii, Dánsku či některých regionech USA. Sexuální asistence není řešením, ale možností pro ty, co nemohou naplňovat svoji sexualitu jiným způsobem.

Upřednostňujeme, aby lidé s postižením měli příležitost navazovat vztahy a těšit se z nich.

Kolik u nás v Česku funguje oficiálně sexuálních asistentů? Kolik se jich u vás ve Freya už stihlo vyškolit a za jak dlouho? Jak potom vyškolení asistenti fungují?

Sexuální asistence byla v České republice zavedena v roce 2015. Do současné doby bylo proškoleno v České republice 18 sexuálních asistentů a asistentek (16 žen a 2 muži), jejíž seznam najdete na webu www.freya.live. Ne všichni z nich ještě stále pracují, někteří museli svoji práci na určitou dobu přerušit či ji již ukončili. Sexuální asistenti/asistentky pracují na živnostenský list, tedy sami na sebe. Organizaci Freya neodvádí žádné poplatky, stará o vzdělávání, rozvíjení sexuální asistence a dbá na dodržování pravidel a etického kodexu. Na tyto aktivity nezískáváme žádné finance z veřejných prostředků. Je to naše dobrovolnická aktivita.

Najdou se mezi sexuálními asistenty i muži nebo je to práce, která je doménou žen?

Je to spíše doména žen, ale proškolením prošli i dva

muži, i když o jejich služby zatím není velký zájem. Možná je to tím, že ženy chtějí spíše vztah. Také zde může panovat představa, že muži, kteří nabízejí služby sexuální asistence, jsou divní či "úchylní". Ale všichni prošli přísným výběrem. Tito muži spíše nabízejí práci s tělem, masáže, doteky a či jiné aktivity týkající se sexuality bez sexuálních interakcí.

Existuje hodně předsudků a stereotypů spojených s tímto povoláním? Pokud ano, jaké to jsou?

S předsudky se setkáváme, například s tím, že sexuální asistencí legitimizujeme prostituci a že je to prostituce. Sexuální asistence vnímáme jinak. Nechali jsme si i udělat právní rozbor a ten říká, že obsahem činnosti sexuálních asistentů/asistentek jsou služby podstatně odlišné od prostých sexuálních služeb, zahrnutých pod pojmem 'prostituce'. Sexuální asistent/asistentka tedy není prostitut/prostitutka se specifickou klientelou (...). Navíc aktivity sexuálních asistentů/asistentek se od prostého poskytování sexuálních služeb podstatně

liší, neboť jejich cílem není jednorázové sexuální uspokojení klienta, ale edukace klienta tak, aby on sám porozuměl své sexualitě a mohl s ní pracovat. Sexuální asistence hendikepovaným se tedy nerovná poskytování sexuálních služeb specifické klientele. Ne každá sexuální asistentka poskytuje sexuální interakce, tudíž sexuální asistenci nemůžeme takto generalizovat a mluvit o ní jako o prostituci.

Jak byste to popsala svými slovy?

Já to někdy srovnávám s tím, že některé profese jsou si podobné a v některých úkonech se potkávají, ale nemůžeme o nich mluvit, že to jsou profese stejné. Například psycholog, psychoterapeut a psychiatr pracují s duší člověka. Lidé si je pletou a často nevědí, co konkrétně dělají, ale nemůžeme tvrdit, že to jsou stejné profese. Stejně je to i se sexuální asistencí a prostitucí. Ženy pracují se sexualitou člověka, v něčem se jejich práce podobá a v něčem je odlišná, přesto to nejsou stejné profese. Také se potkáváme s tím, že je to služba placena z daní poplatníků a že to je vůči lidem bez hendikepu

nespravedlivá. Nevím, kde se takové představy berou, nikde to napsáno nebylo, lidé si tuto službu platí sami. Také je představa, že ženy a muži, kteří nabízejí sexuální asistenci, musejí být divní, když vykonávají takovou práci. Jsou to často lidé, kteří pracují ve své profesi s lidmi, mají chuť pomáhat a k sexualitě obecně mají liberálnější postoj.

Dá se říct, zda o služby sexuálních asistentů mají větší zájem mentálně nebo fyzicky postižení?

O služby sexuální asistence mají větší zájem lidé s fyzickým postižením. Možná to je tím, že častěji žijí mimo sociální a zdravotní zařízení. Lidé s mentálním postižením jsou častěji viděni jako asexuální, což je samozřejmě předsudek a mýtus. Stejně tak jako lidé bez hendikepu chtějí naplňovat svoji sexualitu, ale pokud žijí v sociálních či zdravotních zařízeních, o jejich naplňování často rozhodují druzí. Situace se v ČR stále zlepšuje, a tito lidé jsou viděni jako sexuální bytosti s právem na naplňování své sexuality.

Je vám znám případ, kdy by se z klienta a sexuálního asistenta stala legitimní partnerská dvojice?

Ne, není a pravidla to ani neumožňují. Asistent/asistentka nesmějí navazovat hlubší vztahy s klienty/klientkami.

Jaké pozitivní dopady na zdravotní stav klientů mají služby sexuálních asistentů?

Je to různé a záleží i na postižení, které klient/klientka má. Zpětná vazba od klientů a klientek je taková, že se jim zlepšuje psychická pohoda, jsou veselejší, radostnější, spokojenější, pociťují radost. Celkově přichází zklidnění a snižuje se napětí v těle a povolují křeče. Některým se také mění pohled na život s postižením. Mají více sebevědomí, energie a celkově pozitivnější náhled na svět. Mnohým se vrátila naděje, že by si mohli najít i partnerku a svoji sexualitu naplňovat v plnohodnotném vztahu. Velký přínos vidím též u seniorů, kteří získali možnost naplnit svůj sexuální život, který naplněný nebyl, ať už z důvodu, že zůstali sami, nebo proto, že jejich partner je sexuálně neaktivní. Zlepšuje se jejich vnímání světa i partnerský život, protože mají naplněnou sexualitu v rámci asistence.

Důležité je i to, že mohou s někým komunikovat o své sexualitě a o svých obavách, které v této oblasti mají.

Mají klienti často hodně rozdílné požadavky na sexuální asistenty, nebo je vše založeno zejména na potřebě dotyků, blízkosti a pocitu intimity, a samotný pohlavní styk je spíš "nadstandardní bonus"?

Každý klient/klientka je individuální osobností a má jiné potřeby. Některí touží po doteku či objetí, někteří potřebují o sexualitě komunikovat a jiní potřebují sex. Někdy je potřeba hledat erotogenní zóny, pomoci při nácviu masturbace nebo pomoci páru, který má nějaké fyzické postižení, najít vhodnou polohu, aby mohli mít sex spolu sami. Někdy pomáháte vybrat vhodnou erotickou pomůcku, někdy vezmete zrcadlo a poprvé v životě pomůžete člověku s fyzickým postižením vidět vlastní tělo anebo vezmete jeho ruku a pomůžete mu se dotýkat vlastního těla. **Čč**

PhDr. Hana Malinová, CSc. ředitelka organizace Rozkoš bez rizika a principálka divadelního souboru Rozkoš

Co je přesně předmětem práce organizace Rozkoš bez rizika?

Poskytování zdravotních a sociálních služeb, právní a terapeutické služby, ochrana práv sexuálních pracovníků a jejich destigmatizace (například jejich zapojením do speciálního divadelního projektu).

Je dnes časté, že si prostitutku objedná mentálně či fyzicky handicapovaný klient?

S rostoucí popularitou sexuální asistence jich přibývá. Jsou ženy, které se na sexuální služby handicapovaným specializují. Ty jich mají samozřejmě více. Můj odhad je, že jich bude tak do pěti procent. Já říkám, že služby využívají ti, co mají chuť a peníze. Z invalidního důchodu toho moc nepořídí. Spíš tam chodí ti se skrytými hendikepy jako je nízké sebevědomí, agrese, neschopnost navázat normální vztah se ženou a podobně.

Mají prostitutky problém přijmout klienta s mentálním či fyzickým postižením?

Buď je přijímají, nebo ne. Často se sexuální služba sjednává například s opatrovníky. Také to nemůže dělat každá žena, je třeba k tomu nejen tolerance, ale i speciální znalosti. Ty mají vyškolené sexuální asistentky.

Ze zpráv Rozkoše bez rizika vzešlo, že právě matky samoživitelky se často živí právě sexbyznysem. O jakých číslech se bavíme a co ženy nejčastěji k této práci vede?

Matek samoživitelek je v sexbyznysu 60 procent. Zájem o tuto práci vzniká často z nouze, kdy má žena možnost pouze špatně placeného zaměstnání. Svou roli hraje také flexibilní pracovní doba, protože se pracuje se hlavně večer a v noci. Tuto práci ženy volí také proto, aby mohly splácet dluhy, často partnerovy.

Změnila by legalizace prostituce zásadně celý stav věcí v Česku?

To je na delší rozvahu. Zprv jde o regulaci, musel by vzniknout systém zákazů a pravidel, a zároveň je tady stále diskutovaná otázka, zda je prostituce práce jako každá jiná. Pokud by k legalizaci došlo, jsou tu další otázky ohledně dobrovolnosti nebo vynucené prostituce. Na to navazuje problém kolem prostituční mafie a zároveň obava z antiprotituční mafie, která už tu konec konců v menším rozsahu také existuje. Také je třeba vzít v potaz společenskou stigmatizaci sexuálních pracovníků a ptát se třeba, kolika matkám bude vadit, že jejich dítě chodí do školky s dítětem prostitutky. Polovina žen, které se prostitucí živí, uvádí, že nikdo z jejich okolí neví, co dělají. Je těžké zákon vybalancovat, zejména jeho represivní a ochranou stránku.

Jak si stojí zbytek Evropy ohledně legalizace prostituce? A zvláště Britské ostrovy?

Většinou jde o paskvil, kterému se říká "švédský model". I když má trestat zákazníci, v konečném

důsledku to odnese provozovatelka. Ve výsledku to vedlo pouze k násilí zákazníkům vůči ženám, o čemž mluví zkušenosti z norského výzkumu, kdy vznikly represivní skupiny a organizace. I naše klientky teď často za prací po Evropě cestují, ale vše mají vždy předem domluveno a zajištěno. Německo zase naopak zvolilo hodně liberální přístup a postupně od něj teď ustupuje. Co se přímo Velké Británie týká, tak ta do tzv. švédského modelu nepatří. Ve Velké Británii prostituce nezákonná není, ale přes 30 procent trestných činů je s tímto způsobem obživy spojeno. Je zakázáno k ní povzbuzovat a lákat nebo vést nevěstince. V současnosti v Británii probíhá diskuse o tom, zda legalizovat či ne, což by státu umožnilo získat dohled nad prostitutkami a jejich profesi zdanit.

Co vedlo k tomu, že se z Rozkoše bez rizika vygenerovala organizace Freya?

Téma sexuální asistence už potřebovalo žít samostatným životem, a bylo to i trochu osobní. Čč

Činoherní klub

Ve Smečkách 26, 110 00 Praha 1

www.cinoherniklub.cz

www.facebook.com/cinoherniklubpraha

@cinoherniklub

poskytovatel čtyřletého
grantu na provoz
Hlavní město Praha

inscenace jsou realizovány
rovněž s podporou
Městské části Praha 1

partneri

MINISTRY OF CULTURE
CZECH REPUBLIC

